ANY XXXIII : N.º 340 MAIG DE 1923

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya

SUMARI

Primera ascensió nacional al Pic d'Aneto a l'hivern, per ENRIC RIBERA I LLORENS.—*Homenatge a Mr. Schrader*, per M. FERRER DE FRANGANILLO.—*Història del Gorg Negre de Gualba*, per P. MASPONS I ANGLASELL.—*Documents d'art antic català*.—*Crònica del Centre*.—*Estació meteorològique de Viella*.

LÀMINES

XLIV. *Pla de l'Hospital*.—*Pla d'Estany*.—XLV. *Pla d'Estany*.—*Xalet de La Renclusa*.—XLVI. *Xalet de La Renclusa*.—*Capella de La Renclusa*.—XLVII. *Portilló de Baix*.—*Gelera d'Aneto des del Portilló*.—XLVIII. *Cim d'Aneto*.—*Coll Maleït*.—XLIX. *Posets des de la cresta de La Maladeta*.—*La Maladeta*.—L. *Pla d'Aigualluts i la Furcanada*.—*Massís de La Maladeta*.—LI. *Port de La Picada*.—*Port de La Bonaigua*.

BARCELONA
REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: PARADÍS, 10
TELÉFON A. 4844

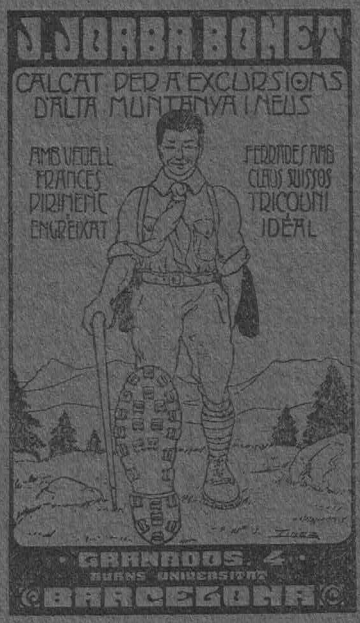
BANCA MARSANS

VALORS
CUPONS
GIROS
CANVI
COTONS
VIATGES

Rambla Canaletes, 2 i 4
BARCELONA

SUCURSAL EN MADRID: Avenida del Conde de Peñalver, 18

CALÇAT DE TOTES MENES



ESPECIALITAT EN LA MIDA

Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlletí


BAYER
PELICULA
FILM-PACK
La mas rápida, ortocromática y antihalo, de fácil manipulación y de seguros resultados
Disponible en todos los tamaños corrientes
DEPARTAMENTO FOTOGRÁFICO DE LAS FARBENFABRIKEN vorm. FRIEDR. BAYER & CO. LEVERKUSEN b. KÖLN a. Rh.
FOTO BAYER
FEDCO. BAYER & CA.
BARCELONA
AUSIAS MARCH 14-18
Papeles fotográficos Bayer
Papel Record Bayer, Gaslight
Calidad insuperable
En 3 Clases Especial Normal Duro
En superficie brillante, mate, semimate, blanco y chamois
FOTO BAYER
Papel Bromid Bayer (Gelatino Bromuro)
Preferido en todas partes
Para ampliaciones y copias por contacto de bonitos contrastes y de perfecta gradación
Pídase nuestra lista de precios sobre Películas y Film Packs Bayer Papeles y productos fotográficos Bayer
DEPARTAMENTO FOTOGRAFICO DE LAS FARBENFABRIKEN VORM. FRIEDR. BAYER & CO LEVERKUSEN b. KÖLN a RH
FEDCO. BAYER & CA. BARCELONA AUSIAS MARCH 14-18



Laplana

i Comp.ª S. en C.

ARMES
VIATGE I ESPORT

ESPECIALITATS EN MOTXILES, BANDES, PIOLETS, CORDES I TOTA MENA D'ARTICLES PER A EXCURSIONISTES

POLITXES SANDOWS LLEGÍTIMES

Ferran, 15 i Quintana, 11 - BARCELONA

PRODUCTES FOTOGRÁFICS

Agfa

de fama mundial

PLAQUES, PEL·LICOLES, FILMPACKS, PORTRAT, FILMS, REVELADORS, ETC.

REPRESENTANTS EXCLUSIUS A ESPANYA

ASBERT, JANOT I C.ª

Carrer Diputació, 299 BARCELONA

VÍDUA DE W. GUARRO

FÁBRICA DE PAPER DE TINA

FUNDADA EN EL SEGLE XVII

MAGATZEM I DESPATX:

GRANVIA LAIETANA, 11 : BARCELONA

PROVEIDORA DEL PAPER SEGELLAT DE LES REPÚBLIQUES DE XILE, ARGENTINA I PERÚ : PAPERS DE FIL DE TOTES CLASSES : PAPER CATALÁ : PAPER D'OFICI : CARTROLINES : CARTROLINES FIL PER A NAIPS : PAPER PER A EDICIONS, ETC., ETC.



Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlletí

ANY XXXIII MAIG 1923 NÚM. 340

Butlletí
del
Centre Excursionista de Catalunya

Primera ascensió nacional del Pic d'Aneto a l'hivern

ERA en el començament de l'hivern de 1920, quan entre alguns companys de la Secció d'Esports de Muntanya es va suggerir la idea d'ascensionar amb skis el pic d'Aneto per les festes de Nadal. Fins llavors solament l'havien guanyat dues o tres expedicions estrangeres en èpoques hivernenques, per què no ho haviem també d'intentar els catalans?

Érem quatre o cinc els que deviem formar la caravana junt amb N'Antoni Abadias, de Benasque, però en el moment de portar a realització el projecte fórem sols aquest últim i el que sotscriu els que emprenguérem l'excursió.

Circumstàncies adverses feren fracassar nostre intent podent tan sols arribar al Portilló inferior el dia 25 de desembre, després de cinc hores de lluita des de La Renclusa, però malgrat això no vàrem renunciar a nostre projecte i fou l'any 1922 quan amb altres consocis de la mateixa Secció projectàrem una excursió amb skis per Setmana Santa per les altes valls del Pireneu Central, incloent en el programa el Pic d'Aneto.

Feia ja alguns anys que haviem introduït la pràctica del ski en la nostra terra i si bé des del Montseny haviem ja passat a les valls de Ribes i Camprodon, recorrent també les regions de la Serra de Cadí, Peguera, Núria, Ull de Ter, Vall d'Aran, etc., era precís consagrar aquest bell aparell esportiu amb l'ascensió al cim més alt de la carena pirenenca, quedant així palesa la seva indiscutible utilitat, en les regions on l'hivern es presenta més cru.

El dia 9 d'abril del mateix any, sortiem de Barcelona els companys Lluís Estasen, Josep M.ª Soler i Coll, Carles Feliu i el que sotscriu.

Des de les planes de Lleyda i Aragó, véiem el Pireneu com una cinta blanca que corria de llevant a ponent, amb un gruix de neu que ens feia preveure bones skiades.

Arribàrem a l'hora de sopar a Graus, per seguir l'endemà Ésera amunt fins a Benasque. El viatge de Graus a Benasque, fou deliciós en extrem, puix el férem en un autòmnibus 40 Hispano que en poques hores ens portà a aquella vila muntanyenca.

El tema de nostres converses des de que sortírem de Ciutat era si les principals allaus que es desprenen per la Vall de l'Ésera en aquesta época de l'any, haurien baixat, com també ens preocupava en quin estat trobariem el Pas de Mahoma.

Arribàrem a Benasque a mig matí, tenint doncs temps suficient per fer tots el preparatius per l'endemà.

Cal remarcar d'una manera especial, les moltes atencions rebudes per la senyora vídua del malaguanyat Josep Sayó, qui ens donà totes les facilitats perque nostra estada a La Renclusa ens fos el més agradosa possible, entregant-nos la clau del Xalet i indicant-nos els llocs on podriem trobar alguns queviures en dit edifici.

També vaig assabentar-me que es trobava a Benasque, des de feia dos dies, el meu antic amic i guia En Josep Delmás, el qual vaig anar a saludar i va preguntar-me, què anàvem a fer per allà en aquella època de neus. Vaig exposar-li el nostre pla d'excursió i com a fort muntanyenc que és, va donar-me a compendre que li agradaria acompanyar-nos, per conèixer també a l'hivern aquells indrets on tantes vegades ell havia estat però sempre a l'estiu. No vaig fer-me pregar gaire i el vaig contractar com a *porteur* puix dec confessar que l'esport del ski sense cap mena de pes ni destorb, és cent vegades més agradable.

Aprofitàrem la tarda del mateix dia d'arribada, fent skis en el vessant Nord del Gallinero.

DIA 11.—A les 5'30 del matí deixàvem la vila de Benasque i empreniem el camí del Port del Bom. El dia no es presentava del tot dolent a excepció del vent que bufava a intèrvals i que feia aixecar petits núvols de neu en els cims d'aquell massís central.

Algunes de les allaus havien mig caigut; altres, entre elles la d'Aguas Pasas i Salvaguardia, encara s'aguantaven i preniem les precaucions necessàries en travessar-les.

És un veritable passeig el camí de Benasque a La Renclusa, i com el temps no ens apressava, ens ho prenguérem amb tota calma, servint-nos a l'ensems d'entrenament per les següents jornades fortes.

A la una de la tarda arribàvem al Xalet relativament descansats i després de reparar forces, encara ens quedà bona part d'aquella tarda per fer petites excursions als contorns de La Renclusa.

DIA 12.—Es presentà aquest serè, magnífic com cap altre, el millor de tota l'excursió. Calia aprofitar-lo i com ho teniem tot preparat, a les 5 del matí sortiem del Xalet, vers al cim que tan glatiem per assolir.

Al pas i sens fadigar-nos, fent ziga-zagues, empreniem la pujada del Portilló. La neu estava glaçada. Els companys adaptaren els crampons a llurs skis marxant amb tota seguretat. Jo no tenia crampons i com la neu estava forta, vaig preferir no calçarme els skis fins arribar a la gelera d'Aneto.

A sortida de sol estàvem ja al Portilló; eren les set; haviem invertit dues hores des del Xalet. En treure el cap pel Portilló i en rebre els primers raigs del sol que amorosament ens acollia, ens semblà trobar-nos en un altre món. A la dreta, la Dent d'Alba i la cresta que baixa fins al Pic de Paderna, barrada per una faixa de rocam negra, que cau aplombada sobre la gelera de la Maladeta; a l'esquerra, al fons, el Pic d'Aneto que s'aixeca majestuós rivalitzant amb tots els altres. Al lluny la Furcanada mostrant-nos tota la seva carcassa de roca nua. Als nostres peus la interminable gelera que deviem travessar. Sobre els nostres caps les dents de la Maladeta... Allò era vida, tot brillava. ¡Què diferent era de quan jo ho havia vist des del mateix lloc pel Nadal de 1920!

Després d'alguns minuts d'estada per fer unes fotografies, ens decidírem a atacar la gran gelera. Aquí el sol havia ja estovat un xic la neu i això feia que marxéssim còmodament sobre els skis. Al lloc on s'acostuma a lligar-se en les excursions d'estiu, vam esmorzar. Represa la marxa la caravana quedà dividida. N'Estasen, En Soler i En Feliu, es dirigiren vers la cresta del Coll Maleït per intentar des d'allí escalar la Maladeta. En Delmás i jo seguírem fins al Coll de Corones, puix el meu objecte era assolir el Pic d'Aneto abans que tot.

És imposible donar una idea de la quantitat de neu que hi havia en el Coll de Corones, solament algunes fotografies poden il·lustrar-ho quelcom. És tanta la neu que s'hi acumula, que el dia que

el CENTRE es decideixi a completar l'obra del nostre mai prou plorat consoci En Juli Soler fent un abric dins les roques d'aquest coll, haurà de tenir en compte de fer-lo a una alçada on la neu no pugui cobrir-lo. Deixem en aquest lloc la major part de càrrega i ataquem de ferm la pala dreta que porta al Pas de Mahoma, la part superior de la qual assolim a les 10'30. Ens falta uns 50 metres per arribar al punt culminant, però s'interposa entre nosaltres i el Pic, la incògnita i preocupació de tota l'excursió, el Pas de Mahoma. Aquest es presentava totalment cobert de neu. Els companys s'havien emportat els *piolets* i la corda i tardarien en arribar. Com passar-lo? Era perillós aventurar-nos sense tenir els mitjans de seguretat per evitar un accident. Per altra banda les fortes ventades que rebotien i aixecaven núvols de neu contra les parets sud del contrafort, feien molestosa l'estada en aquell lloc. Per fi En Delmás provà de fer pas apartant la neu de sobre les roques. Aquesta operació no durà encara cinc minuts, puix la mà dreta se li glaçà de tal forma, que aquell home empeltat d'isard em va fer passar una mala estona en veure'l tan apurat. Vaig treure-li els guants que estaven com encartronats i amb un tapa-boques de llana li vaig embolicar les mans frotant amb totes les meves forces a fi de fer-lo entrar en reacció, cosa que vaig obtenir al cap de mitja hora.

Els companys no es veien per cap indret i no era pas qüestió d'entornar-nos-en. Com allí parats no podiem estar-hi, escollírem una roca que fos lo més plana possible i no ens tocà altre remei que executar-hi exercicis rítmics durant més d'una hora. Per fi, molt lluny, al peu de la Cresta del Mig, vam veure tres punts que lliscaven a gran velocitat vers on ens trobàvem. Eren els nostres companys, amb els quals, al cap d'una hora i mitja d'esperar-nos, vam tornar-nos a juntar.

Van contar el que segueix: «En deixar-nos, pujàrem per dessota la cresta del Portilló fins a situar-nos al peu de la cresta entre la Maladeta i el Coll Maleït per arribar a les roques, on ens treguérem els skis. Aquí férem una curta escalada per guanyar l'aresta des d'on veiérem, al vessant oposat, el llac de Cregüeña, tot glaçat. De sobte una alta roca ens barrà el pas; teniem que baixar i remuntar per l'altre costat, mes les canals i totes les roques es trobaven tan empastades de glaç que ens hauria fet perdre molt temps per arribar al cim. A més feia vent fort i tan glaçat que deixava les mans balbes malgrat dur guants. Tornem endarrera fins a trobar els skis i davallem vers el Coll Maleït on treiem el cap albirant una vista estupenda de la Vall de Cregüeña».

El Pas de Mahoma vam decidir passar-lo en dos grups degudament lligats, puix aquella aresta tallada a pic pels dos costats amb precipicis de més de 200 metres que cauen verticalment sobre camps de neu, presentava un aspecte imponent, constituint el seu pas, la part més difícil i exposada de l'expedició. Les roques de granit que tan bones preses ofereixen a l'estiu, estaven cobertes de neu i glaç. El vent glaçat que feia, insensibilitzava peus i mans, la qual cosa feia difícil la travessa i comprometia la seguretat personal. Gràcies a un treball constant de *piolet* vam conseguir travessar-lo. La creu que perpetua la tràgica fi dels amics Blass i Sayó, es presentava en aquesta ocasió més tètrica que mai, puix contrastava la seva negror en mig de tanta neu.

Salvat ja el principal obstacle, a les 12'25 ens trobàvem al cim d'Aneto (3.404 metres). Cinc hores vam invertir, descomptant les parades, des de La Renclusa al Pic d'Aneto o sigui poc més del temps que s'acostuma a necessitar a l'estiu.

Vam descolgar el llibre-registre per estampar les nostres firmes, i l'estilogràfica de que ens servírem, més que una ploma, semblava una escombra, car degut al fred, la tinta s'agrumollava en intentar escriure.

Ja estàvem al lloc tan desitjat. És poc tot quant pugui dir-vos de l'emoció que jo sentia en aquells moments. Ja no sentia el fred ni em molestava el vent. Tot eren ulls que llambregaven per tots indrets. Vers ponent s'aixecava rivalitzant amb el pic on ens trobàvem, el Pic dels Posets, més lluny el Mont Perdut i encara el Vignemale. Al S.E., el Biciberri, els Cómolos i tota la regió de Colomés. Vers el Pallars es destacava per sobre les altres muntanyes la Pica d'Estats... i tantes i tantes altres que és impossible recordar. Jo no havia fruït mai d'un panorama tan bell i extens. ¡Feia goig veure aquell estol de caputxes blanques agenollades com en acte de sotsmissió al peu d'aquell colós, gegant del Pireneu! Voldria saber descriure-us aquell conjunt de belleses, però tinc de renunciar-hi car la meva ploma és eixorca per aquestes feines.

Feia mitja hora que estàvem expansionant-nos en aquelles altures, quan vam decidir el retorn i després d'una darrera mirada arreu, a les 12'55 empreniem la davallada i repassàvem el pas de Mahoma amb les mateixes precaucions que a l'anada, arribant al Coll de Corones satisfets d'haver vençut. Allí recollírem els skis i sacs i van començar les grans patinades per la gelera d'Aneto. Inútil dir que ens hi gronxàvem a gran plaer, màxim després d'haver assolit l'objectiu principal de nostra excursió. Aquí tinc de fer

especial esment del que representa pels aimants del ski, un descens de més de 1.500 metres sobre una neu pols, sense roques ni entrebancs. El nostre campió de fons en skis N'Estasen i nostre estilista En Soler i Coll, van poder fer en aquesta jornada, tota mena de filigranes amb llurs aparells. En lloc de baixar pel clàssic camí del Portilló van seguir fins a la regió de Barrancs, Aigualluts i Pla d'Estany i arribaven a La Renclusa a entrada de fosc, satisfets i contents de la jornada, però... cansats, puix estigueren més de tretze hores amb els skis als peus.

Jo no vaig seguir-los; vaig preferir arribar aviat a La Renclusa per poder combatre aviat un dolor de cap que no m'havia deixat en tot el dia.

DIA 13.—Bonic es presentà, encara que no tant com l'anterior. Aquest l'haviem dedicat en absolut al descans i a reparar els nostres estòmacs que força falta els feia. Així és que no vam matinejar i estiguèrem guardant el caliu del llit, les mateixes hores que el dia abans haviem aguantat el fred a la muntanya.

El pasar uns dies al Xalet de La Renclusa, encara que sigui a l'hivern, mentre faci bon temps, és quelcom inexplicable i els que ens agrada la muntanya ens identifiquem tant amb aquelles grans solituds voltades d'incomparables belleses, que és impossible que els profans ho puguin compendre.

La capella de la Verge de les Neus de La Renclusa, està quasi coberta de neu en aquesta època de l'any, tant és així que si volguéssim entrar-hi, ens veuriem obligats a obrir un túnel dintre la neu.

Mentre els uns feien pràctiques de *telemarks* i *cristianies* amb els skis, els altres preparaven un suculent dinar i, efectivament, a migdia ja estàvem banquetejant-nos i comentant amb tota calma els incidents del dia abans, sentint-nos satisfets d'ésser els primers del vessant meridional del Pireneu d'haver petjat el Pic d'Aneto a l'hivern.

Durant els dies que estiguèrem a La Renclusa, no passà dia que una hora o altra el cel no ens regalés alguna nevadeta.

A darrera hora de la tarda començàrem a fer els preparatius per la marxa de l'endemà, la qual també era de prova.

DIA 14.—Canvi radical del temps, els núvols que el dia abans començaven a ensenyorir-se'n, eren aquest dia amos de tota aquella regió. Des de les primeres hores de la matinada s'havia aixecat fort vent que es trasformava en núvols de neu. Jo no sé si aquella tramuntana procedia com l'any 1920 del Port de Gurgutes o d'on;

el cert és que tenia quasi la mateixa malícia, de la del dia que deixàrem el Xalet en l'excursió de dit any.

Dura es presentava la prova a que haviem de sotsmetre les nostres energies aquell dia, puix teniem de passar el Port de la Picada i dividint-nos després, continuar els uns pel Port de la Monjoia i els altres seguin vers l'Artiga de Lin.

Com estàvem descansats i a més haviem vençut aquell titá del Pireneu, ens sentírem confiats i no ens va imposar el temps que feia; unànimament vam decidir marxar després d'haver deixat el Xalet en ordre.

A les 7 deixàvem aquell lloc on tan confortablement ens haviem trobat i empreniem la davallada vers al Pla d'Estany, lloc on arribàrem en breus minuts degut als skis.

La pujada fins al Port de la Picada, no fou cosa fàcil, puix entre el vent, el torb i la neu molla, es dificultava en gran manera la nostra marxa, la qual era pesada i lenta. A mesura que anàvem pujant, la neu tenia tendència a endurir-se, tant és així que quan arribàrem dessota la cabana del Cabellud era completament glaçada a causa del vent acanalat que engolia el port. Era tan fort aquest vent, que moltes vegades ens empenyia i corriem amb els skis als peus sense el més mínim esforç, però quasi sempre acabava rebotent els nostres cossos sobre la neu i això motivà que alguns ens treguèssim els skis. En trencar la crosta de glaç que cobria la neu, aquella s'aixecava en forma de teules que volaven per dessobre els nostres caps.

Per fi a les 9'30 arribàvem al Port de la Picada i mirem per darrera vegada la Maladeta, puix tots sabem que és des d'aquest lloc on presenta el millor punt de vista aquell gran massís. Aquí ens trobem amb una gran cornisa penjada al vessant de la vall d'Aran. Busquem el pas més fàcil per saltar-la i en aquesta operació tres companys van rodolar per sobre la neu vers els Clots de l'Infern, afortunadament sense conseqüències.

Abans d'entrar a la canal de Pumero, una forta estreta de mà va acomadiar-nos dels companys Feliu i Estasen que es dirigien a la vall d'Aran, desitjant-nos mútuament un feliç acabament de l'excursió.

En Soler i Coll i jo acompanyats d'En Delmàs, pujàrem al Coll de Font Rouge, que es troba abans d'arribar al Port de la Monjoia, per davallar a la Vall de la Pique; eren les 10'15. Tant En Soler com jo, desconeixiem aquesta vall i aquí En Delmàs ens va fer molt servei, puix a mitja vall hi ha uns cingles on, si no es coneix l'únic pas existent, un s'hi queda penjat.

El temps havia millorat notablement; inclús el sol deixava sentir els seus efectes, tant és així que la neu era molla com fang i temíem una sorpresa desagradable degut a la pendent molt pronunciada d'aquesta vall. Efectivament, no tardàrem molt temps a convéncer-nos del perill que corriem; la neu cedia dessota els nostres peus i arreu veiem allaus caigudes i altres que anaven desprenent-se. Calia anar amb compte i adoptàrem com a precaució, caminar a bona distància un de l'altre, per en cas d'accident poder-nos socórrer més fàcilment.

Feliçment passàrem la regió de les neus i amb els skis al coll arribàrem a les 12'15 a les Bordes Peson i quinze minuts més tard a l'Hospice de France on dinàrem. És aquest un Refugi pels que passen els ports de Benasque, Monjoia i Picada, molt ben emplaçat i relativament gran.

Uneix l'Hospice de France amb Luchon, una bona carretera d'uns 15 kms., molt ben conservada, la qual passa sempre per entre atapeïdes boscúries d'alts avets.

A entrada de fosc arribàrem a Luchon on després de sopar i en companyia d'uns col·legues francesos residents a aquella vila, destapàrem unes ampolles celebrant l'èxit de nostra excursió.

Quant als altres companys, heu's aquí el que diu En Lluís Estasen: «En deixar-nos, En Feliu i jo baixem la canal de Pumero; la neu era glaçada i encare dificultaven més la marxa les allaus caigudes que s'anaven trobant. Al final de la canal, la neu està bé i baixem deliciosament per dintre del bosc fins al Pla de l'Artiga on acabava la neu. Fora skis i cap a Les Bordes, on agafem un carruatge que ens portà a dormir a Salardú».

«A l'endemà sortim a les 5 cap a Colomés, durant el camí s'ennuvola i més amunt dels Banys de Tredós comença a ploure tornant-se aviat l'aigua en neu. Ens refugiem sota una roca indecisos de continuar o entornar-nos-en. Para un moment i seguim amunt, tornant aviat a nevar. Pugem pel bosc. La neu és cada vegada més espessa i fa molt vent, però nosaltres seguim endavant entusiasmats per la bellesa del paisatge, adquirint la neu capricioses formes en les grosses roques».

«Al cap de bona estona, arribem als primers estanys. Naturalment, sols s'endevinen sota la capa de neu, tenint únicament la boquera desglaçada».

«El temps empitjora cada vegada més, neva intensament amb vent violent i les muntanyes desapareixen en un vel gris. Seguim sempre amunt, mes al cap d'una estona, tenim consell i decidim

entornar-nos-en, atés que el temps segueix cada vegada pitjor. Desfem el camí i amb delicioses patinades arribem a Les Bordes de Pruedo on dinem».

«Surten ja alguns claps de blau entre els núvols i a la tarda tornem a ésser a Salardú».

«L'endemà era negra nit que deixàvem Salardú i acompanyats d'una copiosa nevada, empreniem el camí del Port. Els borrallons de neu queien lentament i la boira tapant tota vista, convertia el camí en una marxa monòtona».

«Travessem el riu i emprenem la pujada vers el port, la nevada persisteix i com més pugem més s'espesseeix la boira. La neu té prou gruix i aviat ens podem posar els skis, alleugerint-nos al mateix temps de llur pes. Passem algunes allaus caigudes i finalment per allà a les 10 arribàvem al cap del Port de la Bonaigua. D'entre la boira es veia sortir la silueta del padró del cap del Port i a curta distància es dibuixava el nou refugi. La temperatura és allí molt desagradable i emprenem tot seguit la davallada. Els skis baixen ràpidament i ens decantem vers el fons de la vall evitant uns grans embuts formats pel vent i la neu, per bé que vam rodolar al fons d'un d'ells sense conseqüències desagradables».

«Penetrem en el bosc i com la neu va disminuint i per entre els arbres és ja cada vegada més difícil baixar amb skis, ens els treiem i baixem seguint la carretera. Passem de llarg l'Hostal de la Bonaigua tenint al davant el majestuós Puig de la Bonaigua. Al cap de molta estona deixem el poble de València d'Aneo i arribàvem a Esterri, punt final d'una excursió plena d'emocions i belles recordances».

I ara com a resum d'aquesta anada, us diré; que el pas dels ports i l'ascensió a Aneto a l'hivern, no representa cap temeritat, per tot aquell que reuneixi una bona complexió física, sigui coneixedor i porti fort entrenament en les excursions d'alta muntanya; si no és així que no s'hi aventuri, puix les estadístiques ens diuen que aquest darrer estiu s'han registrat entre els Alps i Pireneus, més de 80 morts ocasionades la major part per imprudències de gent inexperta.

ENRIC RIBERA I LLORENS

Homenatge a Mr. Schrader

EL dia 21 del prop-passat març va celebrar-se a la Sorbona una emocionant manifestació en honor de l'eminent geògraf Mr. Franz Schrader en l'ocasió de la terminació del seu admirable Atlas Universal, coincidint amb l'entrada de l'il·lustre ancià en el seu 80è any.

Mr. Schrader va rebre amb aquest motiu la prova que els seus llevants mèrits són reconeguts i agraïts arreu del món, car es van adherir a aquest homenatge, presidit pel general Bourgeois, ex-director del servei Geogràfic de França i membre de l'Acadèmia de Ciències de París, les corporacions i entitats geogràfiques més prestigioses, les universitats franceses representades per llurs professors de Geografia, les principals universitats angleses i americanes, igualment representades, professors dels principals centres d'ensenyament superior, totes les entitats alpinistes i pireneistes, les societats geogràfiques i els serveis geogràfics dels països aliats, etc. El Servei geogràfic de Catalunya que considera com un dels seus més grans honors el de comptar l'insigne savi entre els seus col·laboradors i consellers, s'adherí també a l'acte.

La cerimònia, digna de l'homenatjat, fou el coronament d'una llarga vida de treball fecund i desinteressat, de 60 anys de labor i d'energia a través de grans dificultats, sense ajut oficial, sense més alicient durant molt de temps que la satisfacció íntima de crear una obra útil als seus semblants, el goig íntim d'una ànima eminentment bona i pura.

És evident que l'obra de Mr. Schrader no es pot resumir en unes quantes ratlles: voldria, però, en aquesta ocasió, donar als companys excursionistes algunes dades generalment desconegudes, per completar l'atraient fesomia de l'il·lustre savi.

Res predisposava el jove Schrader per als estudis geogràfics als quals ha consagrat la seva existència. El seu pare, entusiasta dels ensenyaments enciclopedistes, no volia pas que perdés el temps en les retòriques i metafísiques universitàries, guiant-se pel principi que «qui no crea res d'útil és un inútil». I per això, durant la seva primera joventut, Mr. Schrader va dedicar-se al comerç.

Ell mateix conta sovint de quina manera es va despertar la seva vocació. Un dia va anar a Pau. El panorama dels Pireneus vist des

del passeig que domina el Gave és ben conegut per la seva grandiositat. La serralada enorme que, coronada de neus, tanca l'horitzó pel Sud és realment admirable. El jove Schrader, quasi un noi aleshores, va quedar absort en la contemplació del paisatge grandiós i va compendre que era *allò* l'estudi d'aquella terra fantàstica i quasi desconeguda, la «cosa útil» que ell podria realitzar.

Aleshores començà la lluita admirable. Comprèn ràpidament la seva falta de preparació, la seva inferioritat de comerciant per estudiar coses tan grans i tan complexes; i amb les poques hores de que cada dia disposa, però amb fortíssima voluntat i decisió, adquireix els coneixements que li falten, aprén l'anglès, l'alemany, el castellà, les matemàtiques, estudia els clàssics, la Geografia i la Geologia, es perfecciona en el dibuix i aprén la pintura, aquest «tercer mitjà d'expressar el pensament» com ell mateix diu.

L'obra pireneista de Mr. Schrader (cartogràfica, geològica, descriptiva), és prou coneguda pels excursionistes i no necesita recordança. L'home que ha merescut l'apel·lació de *reencarnació de Ramond,* donada per Beraldi, és ben conegut pels seus mapes, pels seus estudis i llibres, i per l'obra exposada en 35 anys de col·laboració assídua al Butlletí del Club Alpí, i considerat com un dels creadors del pireneisme científic.

El que molts ignoren potser és la vàlua topogràfica de Mr. Schrader que en aquesta matèria és també un mestre. Ha realitzat grans aixecaments, ha fet plànols i relleus, i ha inventat dos aparells: l'orograf i el taqueògraf, admirable el primer per la seva lògica senzillesa, i el segon per ésser l'únic autorreductor assenyat. I aquesta activitat topogràfica no es limita solament als Pireneus, sinò que també s'estén a comarques llunyanes. Els grans aixecaments del Vardar i de la Maritza foren fets sota la seva direcció.

Hem dit que Mr. Schrader és un gran topògraf, i es comprén que no volem pas dir senzillament topòmetre. Qui conegui els seus treballs geogràfics compendrà fàcilment que ell hagi estat un dels que més s'han preocupat dels problemes topològics. La representació de les formes del terreny, particularment la representació de les roques i cingleres, ha estat un dels punts en que la seva assenyada activitat s'ha ocupat, ajudat pels seus grans coneixements geogràfics i artístics. Realment, si es comparen els seus mapes amb els d'altres procedències de la mateixa època, es veu clarament la gran diferència i la importància d'una interpretació justa i científica. I

estudiant algunes obres cartogràfiques posteriors s'aprecia la seva influència.

L'obra cartogràfica realitzada per Mr. Schrader com a director del Servei geogràfic Hachette—sense comptar les seves publicacions personals—comprén, ultra els llibres clàssics, l'Atlas de Geografia moderna, el de Geografia històrica, un Atlas de butxaca un altre de clàssic (història antiga), la publicació de l'Any cartogràfic i, finalment, el gran Atlas Universal les últimes cartes del qual aparegueren el gener prop-passat. És aquest un dels millors atlas del món, tant per la seva precisió com per l'execució i l'aspecte artístic, que constituex a l'ensems una obra patriòtica que emancipa la Geografia francesa dels atlas anglesos i alemanys.

Un savi francés, ja mort, reconeixia fa alguns anys que la creació artística i la científica són fenòmens d'igual naturalesa malgrat que, generalment, els savis científics no produeixen obra artística propiament dita. Mr. Schrader, és una confirmació d'aital teoria i les seves aquarel·les i els seus paisatges i marines a l'oli tenen una valor artística tan positiva que la *Société des Peintres de Montagne* s'honorà elegint-lo el seu president. Les seves traduccions pictòriques dels paisatges i dels estats de la llum en les altes muntanyes i a la vora de la mar constitueixen una obra notable i harmoniosa, plena de la serenitat que la mare Terra presenta quan l'home no la perturba ni malmena.

Ens resta citar, per terminar aquestes breus notes, un altre aspecte importantíssim de l'obra schraderiana. La llarga contemplació de l'habitacle humà no podia menys que exercir forta influència en la pensa d'aital savi. Mr. Schrader és un filòsof, i la condensació de les seves fondes reflexions s'expressa en el seu ensenyament a l'Escola d'Antropologia, de la qual és professor des de 1892. Les seves lliçons, malauradament encara no reunides en llibre, presenten un aspecte tan fonamental i lògic, que per elles el seu autor és considerat com un dels creadors, a França, de la Geografia Humana, i ha merescut el qualificatiu de «le plus savant des sociologues et le plus reflechi des philosophs».

M. FERRER DE FRANGANILLO.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, adherint-se a tan merescut i universal homenatge, s'inclina respectuós davant l'il·lustre savi Mr. Schrader, el més gran dels pireneistes.

Història del Gorg Negre de Gualba

LA següent versió rimada de la llegenda del Gorg Negre de Gualba és de data inconeguda i, a més, anònima; el format, però, de la lletra i sa presentació ensenyen que és de finals del segle XVIII o potser dels primers anys del XIX.

Forma un petit quadern de 14 pàgines, al qual va ésser afegida una fulla suplementària destinada a explicar l'«origen de ser nomenats: los de Gualba pesca-llunas».

Les cobertes són fetes amb una d'aquestes curioses fulles del temps de la guerra de la Independència, datada a Arenys de Mar l'any 1812, impressa a Cádiz en la Impremta Tormentària i amb un text típicament curiós.

Aquesta versió de la llegenda difereix poc de les ja conegudes d'altres indrets de Catalunya. A l'excursió col·lectiva a Gualba i al Gorg Negre escrita pel meu estimat Pare, al Butlletí de l'«Associació d'Excursions Catalana», vol. X, núms. 112 a 117, corresponents a gener-juny de 1888, el guia la donà a conèixer personificant-la en la porqueirola de cân Prat a la qual fugí una truja i arribà, perseguint-la, fins al Gorg.

Hi ha en la relació d'aquesta excursió, un seguit d'antecedents dels quals no pot prescindir qui vulgui estudiar aquest aspecte del folk-lore català, però sobretot, on son recollits més completament és en el seu estudi «La Valkiria del Vallés» inscrit al Butlletí del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA de gener de l'any 1897 corresponent al setè de sa publicació, on són anotats els extrets de la crònica de Pere IV, de Pellicer i Pagés, de Pí i Arimon, d'Alsius, etc. Són també a consultar, al mateix objecte les llegendes de Maria de Ben-lloch premiades als Jocs Florals de 1875, unes notes sobre el Castell de Montsoriu, al volum I dels «Recuerdos y bellezas de España», de Pau Piferrer, i altres sobre St. Segismon al n.º 1 de la segona època de la Revista «El Gay Saber».

El donar a l'estampa la versió present, no té altre objectiu que facilitar l'estudi d'un element més del folk-lore de la nostra terra.

La sàtira sobre els «pesca-llunes» diu com segueix:

ORIGEN DE SER NOMENATS LOS DE GUALBA PESCA-LLUNAS

En est lloch son Pesca-llunas;
y lo motiu es, perqué
venint personas algunas
no se si de Santa Fé;
ó vinguessen de Mercat,
essent sobre del Molí
ab lo cap obtenebrat,
que pot ser que fos de vi:
estant allá a la serena,
y la aigua ab gran quietut
reparan la Lluna plena
com si fos brillant escut.
No advertint fos de la Lluna,
que formés figura tal
sense detenció alguna
van per veurer de pescal:
corren á buscar un cova
pensant que tindrán gran sort,
portan una soga nova
per poder tirar ben fort:
Posant á dintre alguns rochs
lo tiran dintre la bassa,
y van voltant aquells pochs
per veurer si tindrán trassa
passant gran part de la nit
ab gran fatiga, y treball;
tiran lo cova seguit,
ja tirantlo bassa aball:
Fins que acudint altra gent,
y lo vi ja fet son curs
fugiren encontinent
reparant son poch discurs.
Com no faltá testimoni
de las suas grans fortunas,
ho saben fins Sant Celoni
i'ls diguéren Pesca-llunas.
Així fou en aquell temps
dit de Maria Castany;
que de palla feian fems,
com fan també en aquest any.

Heu's aquí ara, amb tota sa xurrigueresca erudició i ampulositat el text de la versió:

GORCH NEGRE DEL SALT DE GUALBA

Cantarém ja finalment
per fi de nostras tareas
raresas de estas Aldeas
segons fama transcendent.

Gualba, Vila nomenada
antiguament mentras era
del gran Compte de Cabrera;
peró despues essent dada
al Monastir, ó Convent
de S. Cugat del Vallés,
Vall de Gualba en escrit es,
Lloch de Gualba finalment.

Gualba dita d'aiguas blancas
que la regan gentilment,
repartíntsela la gent
ab molt diferentas brancas,
la fan molt deliciosa,
fertil, y molt abundant,
perque mentras van regant
queda fresca, y molt frondosa.

Lo de Gualba Emperador
que tirà maná abrassanla
ab galbano, subjuganla
volent grandíssim traydor:

ab que's veu ja clarament
lo valor, y antiguedat
de la gent d'aquest veinat,
contra de traydors valent.

De tal Lloch que situat
está en lo peu de Monseny,
si la Musa nos empeny
ja que nos hem empeñat,
cantarém pasmosament
Salt de Gualba memorable,
y Gorch negre, y espantable,
que pasmaba antiguament.

Aqui si que's necessari,
qu'infleu Musa, nostras venas,
perque rompent mas cadenas,
infundintme com desvari,
quem traga fora de mi,
ab un furor com may vist,
ajudantme Jesu-Christ
puga penetrar alli.

Pero que's lo que reparo
en esta Concavitat,
y lúgubre obscuritat?
ai! que miro?... ja me paro?...
no pug mes profundisar:
est es un gorch infernal,
Balsa Stygia, colp de tal:
y casi no pug errar.

Esta fou la que tingué
la filla dita Victoria,
de queda la memoria,
y tradició també,
que hi vivian donas d'aigua
en aquell tremendo Gorch;
lo Diable las enforch,
que deu ser qui las enaigua.

Això sens dubte seria
en lo temps del Gentilisme,
que no fou poch embolisme.
lo que de Ninfas corria;
qu'una de elles fou casada
ab l'hereu Prat de Cañellas,
que men umplen las orellas
d'haber estat encantada.

La que diuhen advertí,
que jamay per ningun cas,
dona d'aigua la tractás
son marit, ni cap d'allí;
perque si la reprenía,
ó la reñás pera res,
marxaria ella sens mes,
y jamay mes la veuria.

Qui habentla volgut reñar
per haber segat lo blat,
com pensás no assahonat;
ab ell no volgué tornar;
mes sas fillas visitaba
encaraque ocultament,
componentlas gentilment,
per l'amor quels aportaba.

Estant ab ellas un día
aconselladas sas fillas
li cosíren las faldillas
mentras que las componia,
perque son Pare la ves;
y cridant tot seguit, Pare...
desaparegué sa Mare,
y no la véren ja més.

Quedan las fillas n'obstant
advertidas, y avisadas,
que si may desconsoladas
hi vajan de quant en quant;
ab un vímen al Gorch piquian,
y que tingan confiansa
nos frustará l'esperansa,
y en obrir allá se fiquian.

L'una volent allá anar,
habent obrat la tal seña,
se li obrí lo Gorch, ó peña,
ab que libre pogué entrar:

y vejé que cosas bellas!
camps amenos, que figuras!
que tot era architecturas,
admirables marabellas

Y que Palacios veié!
tan rícament adornats;
perssonatjes encantats,
ningu paraula digué:
los Camps Elysios serán
segons apar de la seña,
pues segons Virgili enseña
cerca dels inferns están.

Volent ja de allí surtir
reparant tant de tresor
de joyas, de plata, y or
se pensá la falda umplir;
pero despues que fou fora
ser segó va reparar
y lo va despreciar
llansantlo tot a mal hora.

Pues que quant a Casa fou
reparant lo devantal
brillant com si dorat tal,
mes hermós que si fos nou;
pressurosa corregué
a plegar aquell segó,
pero la tal visió
ja més no li aparegué.

Com tot est veinat te entés
lo cert es, y positiu,
encara tothom ho diu,
que si formaba Congrés
en aquell Lloch com abern,
de bruxas, y bruxos fins
de tots los llocs mes vehins,
y pot ser las del infern.

Que no men admiraría,
pues d'aquell terrible Gorch
may he ohit ningu que otorch
tenir fi; si que sentía
traspassar fins a la forca
per conducto terrenal
y camí transcendental,
fins á l'Isla de Mallorca.

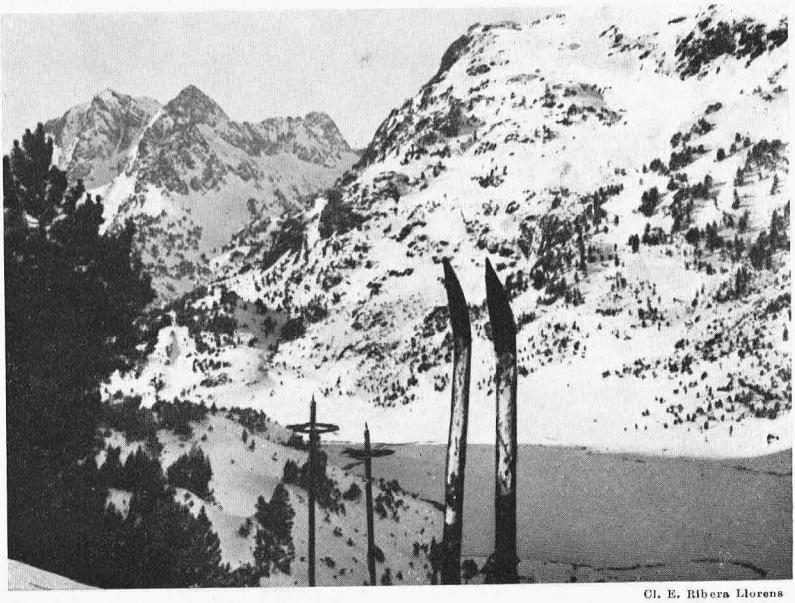
Qu'habent un trencat lo pas
conducto de la Riera,
faltá l'aigua de manera
que Mallorca la plorás:
y habentla tornat allá
ab que's veu probablement
un conducto transcendent
Mallorca s'aconsolá.

Ventse la Prat xamoscada
pren del Gorch la residencia
de bruxas la preferencia
entre encantats encantada:
y contra aquestos veinats
ab la ajuda de Pluton
y de son Pare Acheron
commou allí tempestats.

Acudint allá'l Dimoni
que'n farian de posturas,
maldats, y endiableduras,
fent de totas lo boloni;
cerca aquell terrible Gorch
es la Plassa de las Bruxas
ahont com a, porcas fluxas
guimbarien ab lo porch.

Que maleficis farian,
ensalms, encants, y patrañas
estas malvadas marmañas
allá quant se juntarien
tota sa marmoteria,
en aquell lloch tan fornit
de arbre espés, qu'obscura nit
fins a dia apareixia

Negra nubol sen alsaba
ab aires tant frets, i mals
commovian temporals,
tot lo Cel s'obtenebraba,



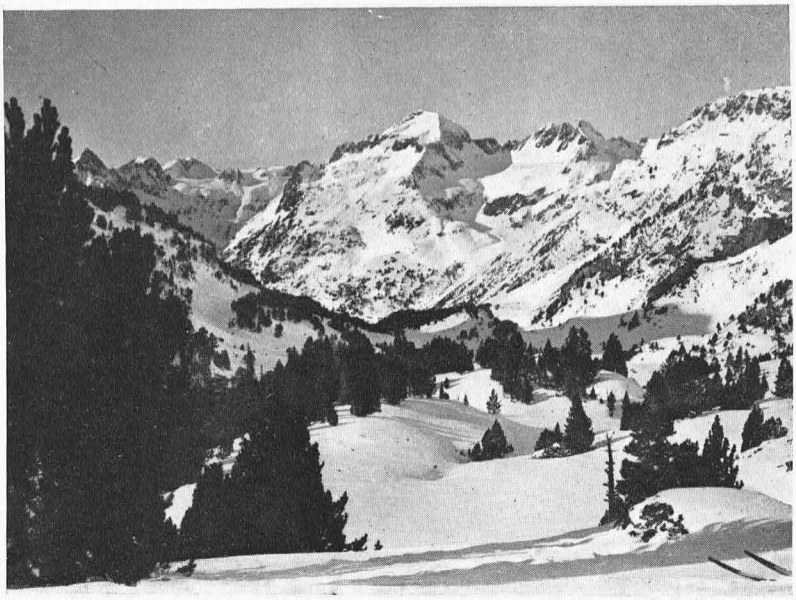
Cl. E. Ribera Llorens

PLA DE L'HOSPITAL



Cl. E. Ribera Llorens

PLA D'ESTANY



Cl. E. Ribera Llorens

PLA D'ESTANY



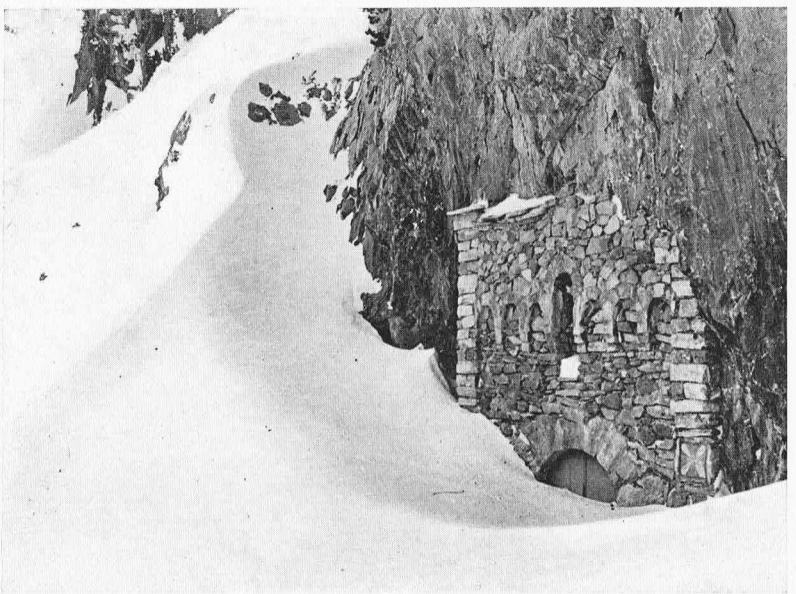
Cl. Ll. Estasen

XALET DE LA RENCLUSA



Cl. E. Ribera Llorens

XALET DE LA RENCLUSA



Cl. E. Ribera Llorens

CAPELLA DE LA RENCLUSA



Cl. E. Ribera Llorens

PORTILLÓ DE BAIX



Cl. Ll. Estasen

GELERA D'ANETO DES DEL PORTILLÓ



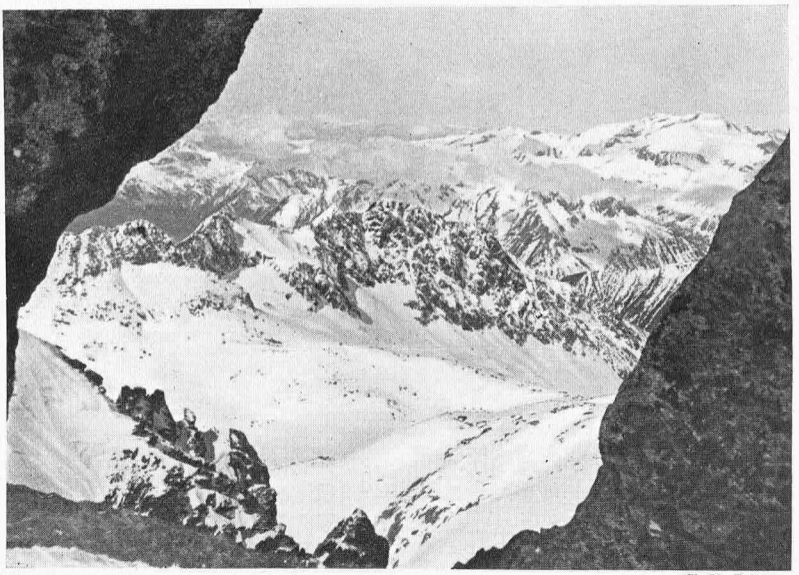
Cl. E. Ribera Llorens

CIM D'ANETO



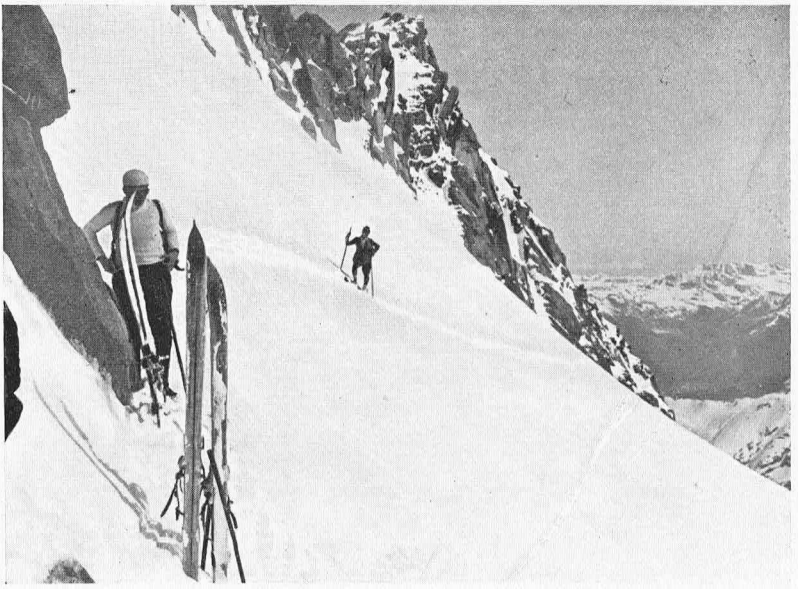
Cl. Ll. Estasen

COLL MALEÏT



Cl. Ll. Estasen

POSETS DES DE LA CRESTA DE LA MALADETA



Cl. Ll. Estasen

LA MALADETA



Cl. Ll. Estasen

PLA D'AIGUALLUTS I LA FURCANADA



Cl. Ll. Estasen

MASSÍS DE LA MALADETA



Cl. Ll. Estasen

PORT DE LA PICADA



Cl. Ll. Estasen

PORT DE LA BONAIGUA

despedint els Llochs vehins
tant horrendas tempestats,
quedaban los fruits pastats
tant dels bons, com dels ruhins.

Y tu Roca de Corbera
molt be te pots recordar
com te feien tremolar
los trons, y llams d'aquella era:
per regular succehia
quant alguns mal atrevits
molestaban los esprits
que en aquell trist Gorch hi habia.

Tirant rochs al galapás
ó be fos lo Cancerbér,
que dihuen solia ser
per guardar sempre aquell pas;
com relatan los Poetas
de l'entrada del infern,
qu'hi tenien aquell pern,
ó las furias inquietas.

Manifestant son poder
hi habia format son trono
lo Dimoni infernal mono,
per altre nom Llucifer:
Y desde allí ell allistaba
á tantas quantas podia
passejantsi fins de dia
per veure si n'encontraba.

Com d'aquella que se diu,
que pensant qu'era Señor
per ser tal l'exterior
la conduhí á son empriu;
y deixantla ben sellada,
que no causá pochs embrolls,
daba quant volia golls
á la gent maleficiada.

Despres que se descubrí
de la tal l'embruxament,
essent presa encontinent
se l'emportáren d'assí
á pesar del gran Dimoni;
y després la processáren
ab altras que n'encontráren,
segons veu en San Celoni.

A vegadas sens escusas
se sentian per los volts
tamborinos, fluviols,
y grans colps de cornamusas;
y corrent per veurer quina,
o que cosa allí veurian,
grans riallas se sentian,
y á la Plassa polserina.

Tant s'era desvergoñit
lo Dimoni en est terreno,
qu'anaba com un Sereno
de dia com en la nit;
lo Pareras de Fogás
encara no era ben fosch
l'encontrá dintre del bosch
abrigat ab capotás.

A molts altres succehía
veurer varias visions,
qu'espantaban los miñons
del modo que apareixia;
infundint tants de terrors,
que tothom s'horrorisaba,
fins de dia tremolaba
escarrifantsi de por.

Fins dintre del Gorch s'ohía
alguna veu resonar,
pues habent volgut probar
lo tal Gorch si fi tenia,
tirant a dintre un cordell
com ja mes no sen tingués,
sentíren, tireune mes
segur que fou lo bordell.

Per a traurer tant de mal
tant horrenda pestilencia
recorren a la clemencia
del Pare Celestial;

se manan formar tres Creus,
s'acut allá ab professó
ab molt gran devoció,
y tots ab plorosas veus.

Clamant al Tot Poderós,
sin jam Numina propitia,
fugite maleficia,
d'aquest terreno boscós,
valgans dels Sants l'adjutori,
feu que prest desapareguen
las bruxas totas s'ofeguen,
baix sota del Purgatori.

Ab conjunt particular
hi plantan lo signe tau,
al rededor d'aquell Cau,
tres Creus hi varen posar.
¡Ha que dia fou aquell!
tant pasmós, y tant terrible,
per aquell Gorch tant horrible
per les bruxas, y bordell!

Dia fou que tremolaren,
y a pesar de son poder
del infern, y Llucifer
aquell Gorch desempararen
tota aquella barabunda;
que bulls, y rebulls daría
l'aigua del Gorch en tal dia,
afins la que's mes profunda!

Que fetors tan insufribles
llansarien, colp de tals,
aquells malvats animals
molts ab figuras visibles:
recordauvon los turons
del Monseny, y las Agudas,
los barrancs, y las rompudas
de Riells, y los Mourons.

Fujen als recons de Sau,
de Susqueda, y de Carós,
al terreno mes buscós
d'aquella terrible Frau
bruxes, y mals esperits,
pues segons s'ha relatat
molts de golls als han donat
anant per allá escondits.

Ni ganes mes han tingut
de tornar en estas valls,
per no tenir mes treballs
may mes han aparegut:
com encara hi ha dos Creus
allá temen acercarse,
per temor de sofocarse
bruxas, y sos corifeus

En tot ara lo Veinat
no crec jo que per fortuna,
sent trobás solament una
de rassa del temps passat;
son si bonas Christianas,
y dones de bons costums,
ni llansan aquells farums
com feian las tals pifanas.

Els pobles pot ser vehins
alguna sen trobaria,
pues conforme digué un dia
Francisco Pons de Campins,
ab visió que tingué
una se lin presentá,
peró no sen recordá,
y ell la coneixia bé.

Las Donas d'aigua pot ser
fugiren, o s'ofegáren
pues may mes se reparáren,
hi perderen son poder;
ni may mes s'ha reparat
bugadas ajan estés
com molts, y molts han pretés
antes de ser despoblat.

Antes de ser despoblat,
pues vestigis hi ha allí
d'haberhi hagut un Molí
antes en lo temps passat:

es ben cert, y positiu,
y fou de cert allá dalt
un poch mes amunt de Salt,
segons papers del Arxiu.

Seria per fer farina
per tantes inmunions
bruxos, bruxas, Diablons
y per tanta salvatgina
que guañáren fama tal
de ser las donas de Gualba,
sens quedar ninguna salva,
totas tocadas d'est mal.

Però ja s'ha desmentit,
y en lo present es engany,
no pateixen tal afany
com d'antes s'ha referit:
á les hores sen anáren,
y si vols tamb t'otorch
quen aquell tremendo Gorch
en tal dia s'ofegáren.

He format aquesta Historia
captant las opinions,
de la gent tradicions,
a fi quedia tal memoria
d'aquell Gorch tant espantable,
que á molts ha causat espant
per tot lo Mon resonant
sentne causa lo Diable.

Algú si volgués probar
esser aixó molt incert;
á mí m'apart esser cert,
y que no se pot dubtar
esser tot una patraña,
una fábula total,
un error descomunal
de tota aquesta Montaña.

Corren si las aiguas blancas
sens remor dels mals Esprits,
ni se senten alarits,
pues las Creus estan per tancas:
Solen sí sentir mudansa
quant se sent que l'aigua ronca
del Salt en aquella conca,
y prest pluja nos alcansa.

Aixó tenim reparat
ara posteriorment,
lo mateix dihuen la gent
succehia temps passat:
alguna cosa hi ha hagut
no obstant com noten las Creus,
y segons comunas veus,
peró será corrumput.

Lo demés se veurá el dia
universal del judici,
que será á molts de suplici,
Deu vulga ditxós nos sia:
per tant qui vulga sen riga,
que ho crega, si ho vol creurer,
sino que ho vaja á veurer,
qu'a tots jo los fas la figa.

Famosament hem cantat
del Gorch negre gran historia:
Deu me guard d'ell quant jo moria
per tota una Eternitat.

Per la transcripció,

F. MASPONS I ANGLASELL

Documents d'art antic català

Recollits i publicats a cura de la Secció Arqueològica del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Mestre Gabriel Maciá, brodador, pren la comanda de fer dos penons per a la confraria de Santa María de Cervera, 9 febrer 1579.

Die lune VIIII.° *mensis februarii anno* MDLXXVIIII.°

En nom de Deu y de la humil verge Maria mare sua sie. Amen.

Per rahó y occasió de la obra desus scrita per y entre lo venerable mossen Joan Pons, prevere, y los honorables mossen Benet Urgell y mestre Pere Banjoch y mestre Anthoni Calmeis, capitans de la confraria de Santa Maria de la present vila de Cervera, de una part, e mestre Gabriel Macià, brodador de la dita vila de la part altra son estats fets los capitols y pactes següents:

E primerament los dits senyors capitans donen a obrar al dit mestre Macià dos penons, en los quals ha de fer dues cares a cada penó de la figura de Nostra Senyora ab quatre angels, la qual figura ha de fer de llargaria de quatre palms de cana que es del sol de la lluna fins a la diadema del modo està ya trassada y la diadema ab uns raigs y steles al cap dels raigs axí com de bon mestre se pertany, de la granaria que la dita figura requereix, y mes ha de fer gorniment de dits penons en cada cara de dits penons tres stels per cada part y hu de dalt sobre lo cap de Nostra Senyora que tots serien XXVIII stels de grandaria conforme requer dita obra; e mes age de fer dit mestre Macià dita obra de bon or fi y de bona ceda fina y age de posar per conforme de dita mostra l'or conforme està ya assenyalat en dita trassa, ço es que allí ahont està la color groga age de posar or, conforme obra perfeta se acostume de posar conforme a bon mestre y age de randar la saya de ceda randada de or.

Item mes, es estat pactat que dit mestre Macià hage donar feta y acabada dita obra de or al dia de Corpus primer vinent per la qual obra dits senyors de capitans li donen XXXX lls. pagadores la meytat ara de present y l'altra meytat acabada pre que dita obra.

Et ideo nos dicte partes laudantes, etc.

(Segueixen anotacions formulàries).

Cervera. Col·lecció del Sr. Faust de Dalmases, n.° 77.

Els capitans de la confraria dels sastres de Cervera contracten amb el pintor Joan Baptista Solí la pintura d'un retaule. 2 abril 1601.

Die secunda mensis aprilis eius dem anni in villa Cervarie.

En nom de nostre senyor Deu Jesuchrist y de la gloriosa y humil verge Maria y de la gloriosa santa Maria Magdalena sie. Amen.

De e sobre les coses davall scrites per y entre mestre Joan Mulet, caputxer, Joan Patau y Anthoni Roig, sastres tots de la vila de Cervera lo any present, capitans de la confraria de la predita santa Maria Magdalena advocada dels sastres y calseters de dita vila de la part altra de e sobre les coses daval scrites han estats fets, pactats, firmats y jurats los capitols y pactes següents:

Primerament los dits honorables capitans de dita confraria de Santa Magdalena en virtut de la potestat a ells donada per lo honorable consell de dita confraria selebrat en la casa de la dita confraria a vint y set del mes de mars mes prop passat, donen al dit mestre Joan Batista Solí, pintor, present y acceptant a pintar y daurar lo retaule que los dits capitans o dita confraria te en la capella de santa Magdalena, dins la sglesia maior de la present vila, lo qual retaule ha de pintar de asi al dia de Nadal mes prop vinent ab colors fines y or fi y al oli en lo qual a de pintar les figures accepte la de santa Magdalena, y misteris que los dits capitans li diran y seran menester conforme lo cap del altar que es de santa Magdalena, y també ha de pintar tots los sants y o daurar que stan en les pasteres de dit retaule, lo qual retaule a de pintar y daurar conforme lo art requereix y acostumen los bons officials que estigue a tota honra de dita confraria y conforme lo loc ahont está requereix ab tota perfecció, per la qual pintura y daurat li donaran dits honorables capitans cent liures, moneda barchalonesa pagadores d'esta manera: que en lo principi de la hobra li donaran vint y cinch liures, dic xxv lls.; y pintada la primera andana li donaran altres vint y cinc liures, y pintada la segona andana li donaran altres vint y cinc liures, y les restants vint y cinch lliures, a compliment de dites cent liures, li donaran y pagaran acabat y visurat dit retaule per persones expertes a ninguna de dites parts no suspectes, ço es, una persona de cada part, y si no se avenien y haie de haver un tercer elegidor per los hobrers de la sglesia maior de dita vila, y fent relació les persones expertes que dit retaule estigue ab la perfecció y modo que's deu li donaran dits capitans al dit Joan Batista Solí, ultra de les cent liures, deu liures moneda barchalonesa. Y per asó tenir y servar stendre y complir los dits honorables capitans ne obliguen los beus propris y los bens de dita confraria mobles e inmobles aguts y per aver ahont se vulle que sien ni a ells ni a dita confraria se pertanguen o pertanyer puguen ara ho en sdevenidor ab renuncia de propri for y salari de procurador y altres clausules en semblants [casos]

posar acostumades a tota seguretat de dit Joan Batista Solí, pintor, y ab jurament.

(Segueix la clausula de la seguretat donada pel pintor el qual dona per fermança el notari de Cervera Pere Mir. Els testimonis foren Francesc Garriga i Llorenç Codina, pagesos de la vila).

Cervera. Col·lecció del Sr. Faust de Dalmases.

Crònica del Centre

ABRIL 1923

SOCIS INGRESSATS EN EL 1.er TRIMESTRE DE 1923.—Josep Sala, Josep Soler i Escofet, Josep M.ª Muntañola, Joan Amat i Carreras, Rafael Amat i Carreras, Manuel Masià i Riola, Lluís Creus i Vidal, Joan P. Par i Torent, Emili Trinxet i Pujol, Josep Ribas, Pere Soteras i Gibert, Avelí Trinxet i Pujol, Frederic Laméyer, Ricard Neddermann, Ricard Sagué i Ferrando, Francisco Millioud, Marcelí Gausachs, Eugeni Laurencic, Antoni Gusils, Manuel Balcells i Buigas, Maria de la Mercé Julià de Torras, Josep M.ª Blanc i Romeu, Josep A. Pons i Comas, Ferrán d'Olabarria, Marcial Vincke i Goll, Josep M.ª Pí i Sunyer, Ramon Fernandez i Revilla, Rafael Blanc i Romeu, Josep M.ª Ferrer i Valls, Gabriel Amat i Pagés, Pere Arch i Brossa, Tomàs Musqueras, Napoleó Serra i Barnadas, Julià Mangrané i Alimbau, Maria Solá i Ferrer, Enric Farré i Paris, Antoni Mirabent, Gabriel F. Moragas de Montis, Josep Sanchez Garcia, Juli Morer, Feliu Ubac i Davi, Joan Fàbregas Niubó, Francisco de Baños, Rafael Saurí i Montllonch, Jaume Tiffon i Ramonet, Rossend Pich i Saladrich, Antoni Samsó i Bozzo, Francisco de P. Freixa, Miquel Font i Diaz, Josep Bochaca i Nadeau, Joaquim Martin i Laplaza, Ramon Pons i Comas.

CONFERÈNCIES.—El dia 6, el Sr. Pere Pach i Vistuer ressenyà una *Excursió del riu Ésera a l'Isàbena a travers del Turbon.*

El dia 13, el Sr. Josep M.ª Guilera donà una conferència sobre el tema: *Del Pireneu al Marroc.*

El dia 27, el Sr. F. Xavier Parés i Bartra ressenyà una *Visita al Vichy francés i sos voltants.*

SESSIONS DE PROJECCIONS.—El diumenge dia 8, el Sr. Manuel Comella projectà una sèrie de fotografies de Suissa; el dia 15, el Sr. Joan Xicart projectà vistes d'Alemanya; el dia 22, de l'Arxiu del Centre es feu una tria de diapositius del Pireneu d'Osca, i el dia 29, el Sr. Frederic Juandó exhibí fotografies de diversos llocs de Catalunya.

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA.—*Excursions i visites.*—El dia 15, tingué lloc una visita a la Seu Barcelonina, complementària de la conferència que el dia 12 donà el Sr. Adolf Mas.

Els dies 21 i 22 anaren al Montseny seguint el següent itinerari: Viladrau, Sant Segismon, pic de Matagalls, Sant Marçal, Arbúcies i Breda.

El dia 29, visitaren els jardins del Turó Park, com a complement de la conferència que sobre fotografies en colors donà el Sr. Degollada.

CONFERÈNCIES DEL CURSET DE FOTOGRAFIES.—El dia 5, el Sr. Rafael Areñas donà una conferència sobre el tema: *Retrat i composició de figura. Tècnica operatòria i material a emplear.*

El dia 12, el Sr. Adolf Mas desenrotllà el tema: *Disquisicions sobre la técnica de la fotografia dels interiors.*

El dia 19, el Sr. Rafael Garrigà donà una conferència sobre *Manipulacions fotogràfiques,* i el dia 26, el Sr. Rafael Degollada tractà de la *Fotografia dels colors de la Natura.*

SECCIÓ D'HISTÒRIA I ARQUEOLOGIA.—*Excursions i visites.*—El dia 1, anaren a Falset, Mora d'Ebre i Hospitalet de l'Infant.

El dia 8, visitaren l'església i castell de Cornellà, i el dia 15, l'església de Sant Jaume de nostra ciutat.

El dia 22, anaren a Vich a visitar el Museu Diocessà, i el dia 29, visitaren la casa Llotja.

CONFERÈNCIES.—El dia 4, el Sr. Pelegrí Casades i Gramatxes donà una una conferència sobre *Art antic.*

El dia 11, el Sr. Agustí Duran donà continuació a la seva conferència sobre *Explanació de l'obra de Mâle sobre iconografia migeval.*

El dia 18, el Sr. Pelegrí Casades continuà les seves conferències sobre *Art antic,* tractant de la *Seu Vella de Lleyda,* i el dia 25, sobre *Història de l'Art en l'antigüetat.*

SECCIÓ D'ARQUITECTURA.—Durant aquest mes es realitzaren les següents visites: El dia 4, al servei de clavaques de la ciutat; el dia 11, a les obres de perllongament i urbanització del carrer de Balmes; el dia 18, al Cementiri de Les Corts, i el dia 25, a les instal·lacions del servei d'Aigües de Moncada.

SECCIÓ D'ESPORTS DE MUNTANYA. El dia 7, efectuaren una excursió amb skis al Montseny; el dia 15, realitzaren una excursió als Ecos de Montserrat fent-se en aquesta excursió la primera ascensió femenina a dites puntes, i el dia 29, a la Riera Major (Guilleries).

SECCIÓ DE GEOLOGIA I GEOGRAFIA.—El dia 15, feren una excursió a l'avenc de La Ferla (Costes de Garraf).

Estació meteorològica de Viella (Vall d'Aran)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES D'ABRIL DE 1923

TEMPERATURES A L'OMBRA

MITGES MENSUALS		MÀXIMA ABSOLUTA en 24 hores	MÍNIMA ABSOLUTA en 24 hores
8 matí	4 tarda		
6°35	10°95	23°5 (dia 2)	—4°5 (dia 7)

Oscil·lació extrema mensual	28°
Variació màxima diurna (dies 2,7,18)	20°5

MITGES MENSUALS	
13°96	1°98

PRESSIONS BAROMÉTRIQUES

MITGES MENSUALS A 0° I A LA GRAVETAT NORMAL	
8 matí	4 tarda
675.45 mm.	674.73 mm.

A 0° I AL NIVELL DE LA MAR	
758.86 mm.	756.7 mm.

Màxima (dia) . . .	770.8 mm.
Mínima (dies).	744.6 »
Oscil·lació extrema.	26.2 »

HUMITAT RELATIVA

MITGES MENSUALS	8 matí	4 tarda
Termòmetre sec. . . .	6°35	10°95
Termòmetre moll . . .	5°8	8°4
Humitat (percentatge) .	91.6	68.4
Dies de saturació . . .	3	1

PLUVIOMETRIA

Total d'aigua caiguda en el mes . .	85.9 mm.
Dia de major caiguda (dia 6) . . .	21.0 »
Intensitat per dia de pluja i neu . .	5.72 »
Total d'espessor de neu en el mes .	0.31 mt.
Dia de major espessor (dia 6). . .	0.25 »
Vent dominant en els dies de pluja i nevades.	NE.-N.

VENT

DIRECCIÓ	8 matí	4 tarda
Calma	2	3
N.	6	3
NE.	9	11
E.	—	—
SE.	5	—
S.	3	—
SW.	2	4
W.	3	2
NW	1	7

VELOCITAT EN 24 HORES	
Mitja mensual diaria	183.130 k.
Màxima absoluta (dia 11)	602.100 k.
Recorregut total en el mes	5.493.900 k.

ESTAT DEL CEL

DIES	8 matí	4 tarda
Serens . .	8	4
Nuvolosos .	10	11
Coberts . .	12	15

DIES DE	
Pluja	15
Boira	5
Gebre	1
Glaçada, 8 m. .	1
Neu	5

NÚVOLS		
CLASSE	8 m.	4 t.
Cirrus . .	4	1
Nimbus .	2	2
Stratus .	—	2
Cumulus .	3	6

NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS	
8 matí	4 tarda
5.2	7.2

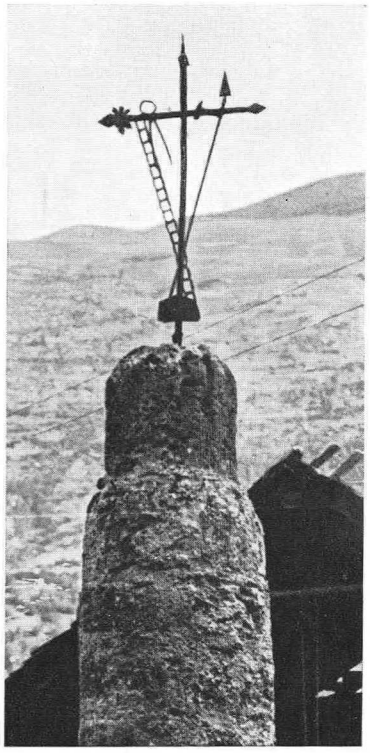
Les anotacions diàries han estat preses pel G.ª Josep *i revisades pel* DR. M. FAURA I SANS.



Cl. G. Roig

Fig. 24

BENAVENT : CREU DE LA PLAÇA



Cl. G. Roig

Fig. 25

BARRUERA



Cl. G. Roig

Fig. 26

BOLDÚ



Cl. G. Roig

Fig. 27

BEGUDA



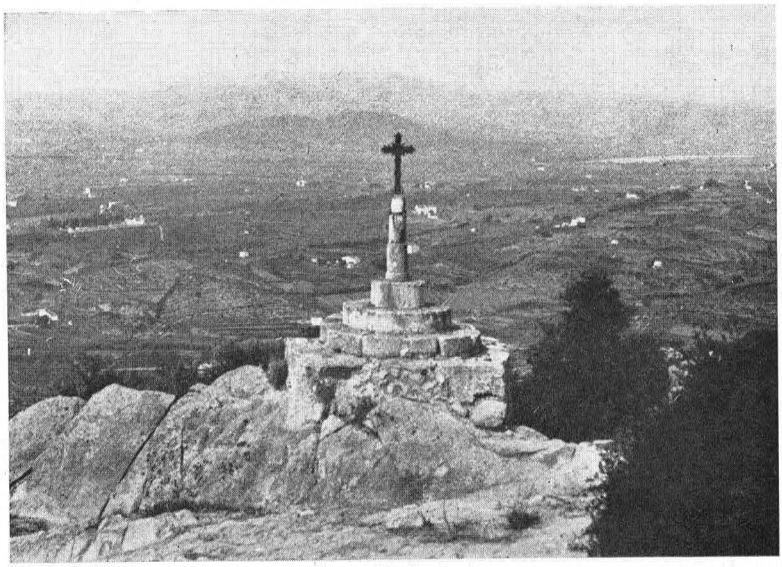
Cl. G. Roig

BORDILS

Fig. 30



Cl. G. Roig BERGÚS (CARDONA) Fig. 28



Cl. J. Garrut BLANES Fig. 29

ARTICLES I OBJECTES PER A CONFITERIES

JOSEP BERNABÉ

PROVEEDOR DE LA REIAL CASA

Comte del Assalt, 41 - BARCELONA

Teléfon núm. 1941-A Casa fundada l'any 1835

FÁBRICA D'AMETLLES, GRAJEAS, CONFITS, CARAMELS DELS ALPS I DE FANTASIA, BOMBONS DE XACOLATA I DELS TAN ANOMENATS CARAMELS I BOMBONS

MARCA SOL

ES VENEN EN LES PRINCIPALS CONFITERIES I COLMADOS DE TOT ESPANYA



SPORMEN!

En l'excursió, viatge, allá on sigui, ve molt be un got de llet bona i costa molt de trobar-la, encara que sembli una paradoxa. La millor comoditat és trobar-la sempre i amb la llet en polç del DORSET (Anglaterra)

MILFO

resoldreu un problema fonamental com és el de refer les forces en plena excursió. Amb aigua tebia o café tindreu una cosa excel·lent

ES TROBA EN VENDA

a casa

Vicens Ferrer, Segalá, etc., etc.

Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlletí

PIRENENC HOTEL

ESTERRI D'ANEU

EDIFICI EXPROFÉS AMB TOTES LES EXIGÈNCIES
DE LA HIGIENE I EL CONFORT MODERN

MAGNÍFIC CENTRE
D'EXCURSIONS
recomanable per a l'itinerari a la Vall d'Aran, pel Port de la Bonaigua i per Montgarri i Pla de Beret; a Caldes de Bohi, per la Ribera d'Espot, Estany de Sant Maurici i Ribera de Sant Nicolau, que es fa amb una jornada

AUTO-TAXI a 1 pta. quilòmetre
CABALLERIES a 17 ptes. jornada
que poden demanar-se des de qualsevol lloc

DIRECCIÓ TELEGRÀFICA: "PEP"

Surten els AUTOS de Lleyda i Tàrrega a migdia

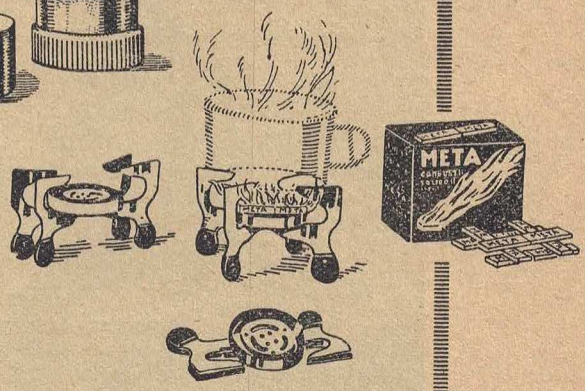
VIATGES

de Lleyda a Bonaigua, pernoctant a Esterri **17'50 ptes.**
de Tàrrega a Bonaigua, pernoctant a Sort **25'--** "

EXCURSIONISTES!



Porteu sempre el combustible sòlid inofensiu «META» i useu-lo en aparells «META»



Vostres excursions seran més agradoses si porteu el necessari en bona calitat com és la llum elèctrica portàtil

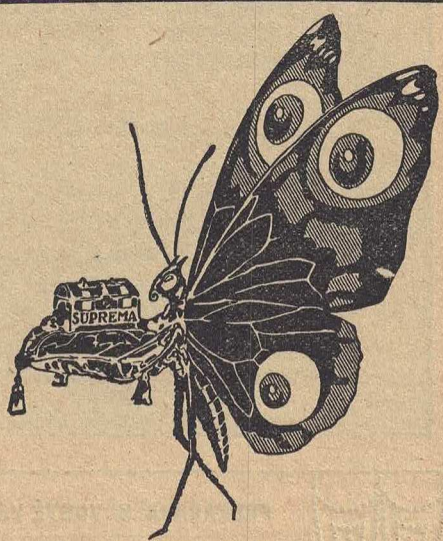
LOT

Foc concentrat

THEROZ

Ampolla especial

THERMOS



Pelai, 56 **SUPREMA**

Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlletí

LLET CONDENSADA MARCA "EL PAGÉS"



PREPARADA, SI VOSTÉ VOL, AMB CAFÉ

De venda en totes les Drogueries

Dipòsit en el Centre Excursionista de Catalunya

Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlleti

APARELLS FOTOGRÁFICS

BALTÀ I RIBA

FERNANDO, 24 — TELÉFON A. 5332

GRAN ASSORTIT D'APARELLS
DE LES MARQUES

GAUMONT
RICHARD
ICA
GOERZ
NETTEL

REPRESENTANTS EXCLUSIUS DEL
RENOMENAT APARELL ESTEREOSCÒPIC

ONTOSCOPE 45x107

BINOCLES PRISMÀTICS DE LES
MES ACREDITADES MARQUES

Recomanem que al dirigir-se als anunciants anomenin aquest Butlletí

FONDES I HOTELS

adscrites al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i en les quals trobarà l'excursionista el nostre BUTLLETÍ.

Bordes Les: FONDA DE LOS PIRINEOS, de Hipòlit Socasau.—Hostatge en extrem confortable.—Es faciliten als excursionistes, Guies, cavalleries i cotxes.

Caldes de Montbuy: BALNEARI RIUS.—Aigües clorurades sòdiques a 70° centrígados.—Instal·lació hidroteràpica completa.—Servei de cuina esmerat.—Grans menjadors amb vistes al camp.

Campdevànol: FONDA D'ESPANYA, de Joan Orriols, arrendatari del Xalet-Refugi d'Ull de Ter.—Servei econòmic i esmerat.—Còmodes habitacions.

Camprodon: HOTEL RIGAT.—Edifici exprofés amb totes les exigències de la higiene i el confort modern.—Servei públic d'automòbils a Sant Joan de les Abadesses.—Concert al dinar i sopar.

Camprodon: HOTEL DEL COMERCIO, de Camil Güell.—Telèfon n.° 7.—Servei d'automòbils en combinació amb el f. c. del Nord.—Despatx de bitllets a Barcelona, Corts, 533 (Despatx Central).—Cotxes de lloguer per excursions.

Escaldes, Les: GRAN BALNEARI, de Antoni Font.—Confortable edifici amb hermoses habitacions.—Excel·lent servei de Restaurant.

Graus: CASA SAMBLANCAT.—Fonda i Café.—Servei excel·lent i acreditadissim.

Pobla de Segur: GRAN HOTEL I CAFÈ «CORTINA», de Llorenç Cortina.—Autos i carruatges de lloguer.—Cavalleries i Guies per excursions.

Puigcerdá: GRAN HOTEL RESTAURANT TIXAIRE.—Completament reformat.—Habitacions amb bany i aigua corrent.—Llum elèctrica.—Calefacció central.—Garage.

Puigcerdá: GRAN HOTEL RESTAURANT EUROPA.—Establiment de primer ordre.—Telèfon n.° 10.—Soci corresponsal del R. A. C. de C., T. C. de F., i C. A. F.; Director-propietari: Bonaventura Caralps.

Puigcerdá: FONDA PIRENEU, a càrrec de la Vídua Barniol.—Carrer de la Llibertat, 35.—Excel·lent servei i confortables habitacions.

Ribes: GRAN HOTEL PRATS.—Telèfon n.° 7—Calefacció.—Llum elèctrica.—Waters.—Soci corresponsal de la Societat d'Atracció de Forasters, del Real Automòbil Club i del Touring Club de França.

Santa Fe: GRAN HOSTAL DE SANTA FE, a càrrec de Lluis Español.—Magnífic edifici amb luxoses habitacions.—Telèfon n.° 59.

Seu d'Urgell: FONDA BARTOLO, de Joan Guardiet.—Excel·lent i confortable Hotel.—Magnifiques habitacions amb aigua corrent.—Bany.—Llum elèctrica.—Guies i cavalleries.

TALLERS GRÁFICS HOSTENCH - CÓRCEGA, 231 i 233 - BARCELONA